

DOI: <https://doi.org/10.35219/history.2025.12>

Cristina Preutu, *Legăția franceză din București și serviciile secrete din România: 1940-1947*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2023, 584 p.

Lucrarea pe care o aducem în atenție constituie rezultatul unei cercetări asidue în arhive, pentru selectarea informațiilor primare, analizarea acestora, redactarea și editarea unui text științific inedit. Interesul nostru pentru această cercetare este motivat de dorința de aprofundare a relațiilor diplomatice româno-franceze din perspectiva documentară oferită de această lucrare, într-o perioadă tumultuoasă a istoriei celor două state: desfășurarea celui de-Al Doilea Război Mondial și instalarea regimului comunist în România (1940-1947).

Cristina Preutu, conferențiar universitar doctor la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, are meritul de a-și fi asumat o misiune de cercetare provocatoare, reușind performanța unei lucrări științifice valoroase, care scoate la lumină documente inedite din arhive, ce ilustrează faptul că activitatea Legăției franceze a fost sub lupa Siguranței românești, cu scopul păstrării unei bune comunicări cu Franța, deși erau supuse presiunilor Germaniei naziste. Volumul amplu este impresionant prin bogăția celor 571 de documente inedite, culese cu minuțiozitate în arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității și în Arhivele Diplomatice ale Ministerului Afacerilor Externe din Paris, totodată studiul introductiv, adnotarea și explicațiile care dau valoare științifică remarcabilă lucrării de față. Culegerea de documente beneficiază de o prefață a reputatului Prof. Univ. Dr. Dumitru Preda, diplomat de carieră, care apreciază valoarea deosebită a lucrării Cristinei Preutu, deoarece permite o înțelegere nuanțată a relațiilor bilaterale româno-franceze prin prisma detaliilor furnizate de serviciile secrete.

Studiul introductiv al acestei culegeri de documente editat de Cristina Preutu reprezintă una dintre cele mai articulate încercări recente de reconstituire a rolului Legăției Franței în România în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial și în primii ani ai instaurării regimului comunist. Demersul se remarcă prin rigoarea contextualizării, utilizarea atentă a surselor diplomatice și informative, prin capacitatea de a integra evoluțiile locale într-o dinamică internațională complexă, marcată de prăbușirea ordinii interbelice și de realinierea violentă a structurilor statului român.

Textul se sprijină pe o bază documentară consistentă: telegrame diplomatice, rapoarte ale serviciilor secrete românești, corespondență internă a Legăției, mărturii ale membrilor comunității franceze, precum și pe fonduri

arhivistice franceze. Editorul adoptă o poziție interpretativă prudentă, evitând supralicitarea evidenței documentare și marcând cu regularitate limitele epistemologice ale surselor informative, în special acolo unde documentele poartă amprenta stilului conspiraționist specific serviciilor de informații. Metodologic, textul urmărește evoluțiile instituționale ale Legației într-o logică cronologică, punând accent atât pe structurile formale (componenta corpului diplomatic, reorganizări administrative, fluxuri de personal), cât și pe dinamica informală (relațiile personale, sociabilitatea diplomatică, rețele ad-hoc de colaborare sau rezistență). Această combinație între datele structurale și cele de microistorie constituie una din atuurile evidente ale secțiunii.

Perioada anilor 1940–1943 este redată ca un moment de tensiune continuă, în care Legația se regăsește între presiunea politică a regimului de la Vichy și emergența rețelilor pro-gaulliste. Editorul reușește să surprindă nu doar antagonismul instituțional, ci și complexitatea psihologică a diplomaților, ale căror opțiuni sunt constrânse de context, iar loialitățile se multiplică: loialitatea formală față de statul francez (înțeles în termenii legitimității juridice), loialitatea morală față de „Franța liberă”, loialitatea profesională față de comunitatea franceză din București și necesitatea de a evita represaliile germane sau românești. Acest amalgam de loialități produce o serie de comportamente ambivalente, pe care textul le surprinde cu acuratețe, fără a cădea în tentația dihotomiilor morale simpliste. După anul 1943, odată cu înfrângerile germane pe frontul de Est și cu reconfigurarea alianțelor, Legația devine un nod activ în rețelele de transmitere a informațiilor către Alger. Din analiza autorului reiese clar că Bucureștiul funcționează ca un spațiu liminal: suficient de permeabil pentru a permite continuitatea legăturilor româno-franceze, în același timp suficient de supravegheat pentru ca orice gest diplomatic să fie potențial riscant.

Fenomenul prizonierilor francezi evadați din lagăre, precum și gestionarea lor administrativă, medicală și politică, reprezintă un caz exemplar pentru felul în care misiunile diplomatice se transformă, în context de război, în instituții multifuncționale, adesea suprasolicitate față de competențele lor oficiale. Aceste secvențe sunt analizate cu o atenție particulară pentru detalii, iar editorul reușește să ofere o interpretare coerentă a intersecției dintre misiunea diplomatică, activitatea informativă și nevoile umanitare stringente ca urmare a războiului. Există scene memorabile: prizonieri francezi care izbucnesc în „Vive de Gaulle!” după ce cererile lor sunt respinse, diplomați care ard documente înaintea unei percheziții, membri ai coloniei franceze care organizează ad-hoc rețele de sprijin pentru cei sosiți din lagărele germane. Toate acestea sunt redată cu un ochi atent la atmosferă: nu doar „ce s-a întâmplat?”, ci „cum se simțea ceea ce se întâmpla?”.

Secțiunea consacrată perioadei de după 23 august 1944 introduce o schimbare de tonalitate. Astfel, instrumentele diplomatice tradiționale se erodează, iar Legația Franceză este obligată să navigheze printr-un spațiu politic radical modificat. Editorul examinează cu precizie modul în care Armata Roșie redefineste cadrul de funcționare al misiunilor occidentale, presiunile puse asupra diplomaților străini, reorganizarea serviciilor de informații românești și intensificarea supravegherii comunităților occidentale, dificultățile logistice ale repatrierii personalului francez și transformarea Legației într-un actor marginalizat, cu o influență diminuată treptat. În paralel, apar tensiuni interne semnificative: eforturile ministrului Jean Paul-Boncour de a restabili o ordine internă sunt descrise fără idealizare, iar atitudinile acestuia față de francezii percepuți ca „elemente de stânga” sunt discutate în termeni nuanțați.

Perioada anilor 1946–1947, marcată de închiderea instituțiilor culturale franceze și de presiunea sovietică crescândă asupra diplomaților occidentali, este interpretată ca o etapă de „înghețare” progresivă a relației bilaterale. Concluzia implicită a analizei este că transformarea României într-un stat aflat în orbita Moscovei nu s-a manifestat doar în termeni politico-militari, ci și prin erodarea lentă și sistematică a canalelor culturale și diplomatice tradiționale. Editorul subliniază, pe bună dreptate, că între 1940 și 1947 legăturile româno-franceze nu au fost doar puse la încercare, ci și redefinite, iar unele dintre mecanismele lor de funcționare au supraviețuit, subteran sau fragmentar, până în anii 1960.

Ca studiu academic, textul se remarcă prin utilizarea coerentă și meticuloasă a unei palete largi de surse diplomatice și informative, prin atenția acordată nu doar instituțiilor, ci și actorilor individuali și nu în ultimul rând prin reconstrucția unui fenomen diplomatic rar discutat în istoriografia românească. Prin combinarea analizei documentare cu o sensibilitate pentru contextul social și politic al epocii, studiul introductiv și culegerea de documente reușesc să restituie complexitatea unei misiuni diplomatice prinse între două ideologii antagonice și între două puteri hegemonice.

Lucrarea de față oferă o contribuție solidă la studiul relațiilor diplomatice româno-franceze în perioada 1940–1947. Importanța acestei lucrări nu constă doar în valoarea ei arhivistică, fiind un instrument extrem de util pentru cercetători, ci și în capacitatea de a ilumina un moment istoric în care diplomația occidentală în România a funcționat la limita supraviețuirii instituționale.

Cele 571 de documente ale volumului sunt un exercițiu impresionant de istorie văzută prin notele informative ale serviciilor secrete. Ele recuperează o temă de actualitate, relația franco-română, într-unul dintre cele mai tensionate decenii ale istoriei noastre și oferă o perspectivă nu doar asupra Legației Franței la București, ci și asupra modului în care se destramă o normalitate politică: încet, prin birocrăție,

prin presiune, prin oboseală, prin frică. Din perspectiva noastră este o poveste adevărată, în sens istoric este un document respirabil, iar, în sens civic este o lecție despre fragilitatea libertății.

Nicoleta-Oana Giucă